

TA'LIM TIZIMIDA JAMOADAGI PSIXOLOGIK SOG'LOM MUHITNI YARATISH

Allaberganova Rashida Azatovna

Toshkent shahar Mirobod tumani 154-maktab psixologi

Annotatsiya: Mazkur maqolada ta'lim tizimida jamoada sog'lom psixologik muhitni yaratishning ahamiyati, unga ta'sir etuvchi omillar hamda samarali psixologik va pedagogik yondashuvlar yoritilgan. Shuningdek, pedagoglar, rahbariyat va psixologlarning jamoaviy hamkorlikni rivojlantirishdagi o'rni tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: psixologik muhit, pedagogik jamoa, hamkorlik, muloqot, motivatsiya, jamoaviy munosabatlar, ta'lim tizimi, ruhiy salomatlik, liderlik, psixologik farovonlik.

KIRISH

Ta'lim tizimining samaradorligi nafaqat o'quv jarayonining sifati, balki pedagogik jamoada hukm surayotgan psixologik muhitga ham bevosita bog'liqdir. Sog'lom psixologik muhit jamoa a'zolari o'rtasida o'zaro hurmat, ishonch va hamkorlikni shakllantiradi hamda ta'lim sifatining oshishiga xizmat qiladi. Shu sababli ta'lim muassasalarida ijobiy psixologik muhit yaratish muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Psixologik muhit deganda jamoa a'zolarining bir-biriga bo'lgan munosabati, hissiy holati va o'zaro muloqot jarayonida shakllanadigan ijtimoiy-psixologik sharoit tushuniladi. Agar jamoada samimiylik, qo'llab-quvvatlash va adolat tamoyillari ustun bo'lsa, xodimlarning ish faoliyati yanada samarali bo'ladi.

Pedagogik jamoada sog'lom muhitni shakllantirishda rahbariyatning roli alohida ahamiyatga ega. Rahbarning adolatli boshqaruvi, ochiq muloqoti va xodimlarning fikriga hurmat bilan yondashuvi jamoada ishonch muhitini yaratadi. O'z navbatida, bu holat pedagoglarning kasbiy motivatsiyasini oshiradi. Jamoa a'zolari o'rtasidagi samarali muloqot ham psixologik muhitning muhim omillaridan biridir. Ochiq va konstruktiv muloqot tushunmovchiliklarning oldini oladi, nizolarni kamaytiradi va hamkorlikni mustahkamlaydi. Pedagoglar o'rtasida tajriba almashish va bir-birini qo'llab-quvvatlash jamoaviy birlikni kuchaytiradi. Psixologik sog'lom muhitning muhim belgilaridan biri o'zaro hurmat va bag'rikenglikdir. Har bir xodimning fikrini qadrlash, uning kasbiy salohiyatini e'tirof etish va shaxsiy qadr-qimmatiga hurmat bilan munosabatda bo'lish jamoada ijobiy hissiy muhitni shakllantiradi.

Ta'lim muassasasida yuzaga keladigan nizolarni o'z vaqtida va to'g'ri hal qilish ham muhim ahamiyatga ega. Nizolarni e'tiborsiz qoldirish jamoa ichidagi munosabatlarning yomonlashishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli nizolarni

muloqot va hamkorlik asosida hal etish tavsiya etiladi. Maktab psixologi pedagogik jamoaning psixologik farovonligini ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Psixologlar tomonidan o'tkaziladigan treninglar, psixologik maslahatlar va diagnostik tadbirlar jamoa a'zolarining emotsional holatini yaxshilashga yordam beradi. Bu esa kasbiy stress va emotsional charchashning oldini olishga xizmat qiladi. Pedagoglarning kasbiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash ham sog'lom muhit yaratishning muhim shartlaridan biridir. Malaka oshirish kurslari, seminarlar va metodik tadbirlar xodimlarning o'z ustida ishlashiga imkon yaratadi hamda jamoada rivojlanish muhitini shakllantiradi. Shuningdek, jamoaviy tadbirlar, madaniy-ma'rifiy uchrashuvlar va sport musobaqalarini tashkil etish xodimlar o'rtasidagi ijtimoiy aloqalarni mustahkamlaydi. Bunday faoliyatlar jamoaning birlashuviga va o'zaro ishonchning ortishiga xizmat qiladi.

Jamoadagi ijtimoiy-psixologik muhit :

Sog'lom ijtimoiy- psixologik iqlimning eng muhim belgilari:

- guruh a'zolarining bir-biriga bo'lgan ishonchi va yuqori talabchanligi;
- o'zaro do'stona va konstruktiv tanqid qilish;
- butun jamoaga tegishli masalalarni muhokama qilishda o'z fikrini erkin ifoda etish;
- menejerlarning bo'ysunuvchilarga bosimining yo'qligi va ularning guruh uchun muhim bo'lgan qarorlarni qabul qilish huquqini tan olishlari;
- jamoa a'zolarining vazifalari va ularni amalga oshirishdagi ishlar holati to'g'risida yetarli darajada xabardorligi;
- jamoa a'zolarida jamoaga tegishli bo'lganidan mamnunlik hissiyoti;
- jamoaning har qanday a'zosida ko'ngilsizlik holatini keltirib chiqaradigan holatlarda (aldanish, umidsizlik, rejalarni buzish) yuqori darajada hissiy ishtirok etish va o'zaro yordam;
- guruhning har bir a'zosi tomonidan ishlarning holati uchun javobgarlikni o'z zimmasiga olish va boshqalar.

Ushbu dasturni amalga oshirishda quyidagi qushimcha tadbirlarni amalga oshirish zarur:

- rahbarlarning kasbiy mahoratini oshirish, mehnat jamoasini boshqarish va psixologik muhitni holatini normallashtirish bo'yicha adabiyotlarni o'rganish, tashkiliy va tarbiyaviy ishlar usullari va uslublari;
- personal malakasini oshirish, kasbiy malakasini oshirish, xodimlarning karera rejalashtirish imkoniyatlarini ta'minlovchi kadrlarni rivojlantirish dasturlarini ishlab chiqish;
- jamoa bilan qo'shma tajribalarda yutuq va muvaffaqiyatsizliklarni aniqlash;
- agar kerak bo'lsa, rahbarlik uslubini o'zgartirish orqali tashkilotdagi sog'lom ijtimoiy-psixologik muhitni yanada takomillashtirish;

- psixologik muvofiqligi asosida jamoani shakllantirish;
- boshqaruv qarorlarini qabul qilish jarayonida xodimlarning salohiyatidan foydalanish;
- xodimlar o'rtasidagi rasmiy va norasmiy aloqalar chastotasining ko'payishiga ko'maklashish, ularning afzalliklarini ko'rsatib, ularning kasbiy o'sishiga ko'maklashish;
- jamoaning bo'sh vaqtlarini birgalikda tashkil etish va o'tkazish;
- sport musobaqalarini o'tkazish;
- teatrlarga, kinolarga, konsertlarga qo'shma tashriflarni tashkil etish;
- maxsus ayramlar, sanalar va marosimlar uchun ziyofatlar tashkil etish;
- jamoaga a'zolarining havaskor chiqishlarida ishtirok etish;
- jamoaga uchun psixologik yengillashtirish xonasini yaratish;
- xodimlar o'z takliflarini kiritishlari mumkin bo'lgan guruh ishini yaxshilash uchun "takliflar va istaklar qutisini" yaratish;
- tashkilot psixolog tomonidan davriy va doimiy psixologik treninglar.

Ta'lim muassasalarida sog'lom ijtimoiy-psixologik muhitni shakllantirish jamoaga faoliyati samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biridir. Buning uchun jamoada yuzaga keladigan psixologik zo'riqlashlarni kamaytirish, rahbar va xodimlarning kasbiy mahoratini rivojlantirish, bo'sh vaqtni mazmunli tashkil etish hamda xodimlarga mehnat faoliyatini takomillashtirish bo'yicha erkin takliflar kiritish imkoniyatini yaratish zarur. Shuningdek, jamoada do'stona munosabatlar, o'zaro hurmat va hamkorlik muhitini qaror toptirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur yo'nalishdagi ishlar samarali tashkil etilganda, jamoada bir qator ijobiy psixologik ko'rsatkichlar shakllanadi. Xususan, ish jarayonida ijodiy kayfiyat va optimistik ruh ustunlik qiladi, xodimlar o'rtasidagi munosabatlar hamkorlik va o'zaro yordam tamoyillari asosida rivojlanadi. Jamoaga a'zolari birgalikda ishlash va bo'sh vaqtlarini mazmunli o'tkazishga intiladilar, konstruktiv tanqid va qo'llab-quvvatlash muhiti vujudga keladi.

Sog'lom psixologik muhit sharoitida xodimlar faol, tashabbuskor va mas'uliyatli bo'lib, zarur vaziyatlarda bir-birlariga yordam ko'rsatishga tayyor turadilar. Ayrim xodimlarning muvaffaqiyati yoki qiyinchiliklari jamoaga tomonidan samimiy qabul qilinadi, natijada tashkilotga daxldorlik hissi kuchayadi. Tarkibiy bo'linmalar va kichik guruhlar o'rtasida hamkorlik, o'zaro tushunish va kelishuv muhiti shakllanadi.

Bunday muhitning yana bir muhim natijasi kadrlar qo'nimsizligining kamayishidir. Xodimlar o'z jamoasidan mamnun bo'lganlari sababli boshqa tashkilotlarga o'tishga kamroq moyillik bildiradilar. Tashkilot murakkab vaziyatlarga duch kelganida esa jamoaga a'zolari birdamlik va hissiy birlikni namoyon etadilar.

Psixologik muhitni sog'lomlashtirishda psixokorreksion ishlarning samaradorligini baholash muhim o'rin tutadi. Samaradorlikni aniqlashda

qo'llanilayotgan metodlarning maqsadga muvofiqligi, psixologning kasbiy tayyorgarligi, uning ishga bo'lgan qiziqishi va professional mahorati hisobga olinadi. Guruhiy psixokorreksion faoliyatda mutaxassisning tajribasi va malakasi alohida ahamiyat kasb etadi.

Psixokorreksion ishlar natijadorligi mijozning ichki kechinmalari, hissiy holati va xulq-atvoridagi ijobiy o'zgarishlar orqali baholanadi. Zarur hollarda psixofiziologik usullardan foydalanib, insonning ruhiy va fiziologik holatidagi o'zgarishlar ham tahlil qilinadi. Samaradorlikni aniqlashda har bir shaxsning individual xususiyatlari va mavjud muammolariga mos ravishda tanlangan metodlarning ta'siri hisobga olinishi lozim. Psixologik rivojlantiruvchi dasturlarning asosiy maqsadlaridan biri xodimlarda kuzatuvchanlik sifatini rivojlantirish hisoblanadi. Kuzatuvchanlik insonning voqea-hodisalarni to'g'ri baholashi, odamlarning xulq-atvori va hissiy holatini anglay olishi hamda vaziyatlarga mos qaror qabul qilishida muhim ahamiyatga ega.

Ushbu maqsadga erishish uchun kuzatuvchanlikning ahamiyatini anglash, tabiiy kuzatish usullarini o'rganish, obyektiv xulosalar chiqarish ko'nikmalarini shakllantirish, nizoli vaziyatlarda o'z xulq-atvorini boshqarish malakalarini rivojlantirish zarur. Shu bilan birga, emotsiyalarni to'g'ri ifodalash, agressiv reaksiyalarni nazorat qilish, boshqalarning hissiy holatini tushunish hamda shaxslararo nizolarni konstruktiv hal etish ko'nikmalarini shakllantirish ham muhim vazifalar qatoriga kiradi. Mazkur vazifalar amalga oshirilganda xodimlarda kuzatuvchanlik darajasi ortadi, o'z-o'zini anglash va o'ziga baho berish qobiliyati rivojlanadi. Shuningdek, nizoli vaziyatlarda hissiyotlarni boshqarish, emotsional zo'riqlashlarni kamaytirish va xulq-atvor me'yorlariga rioya qilish ko'nikmalari shakllanadi.

Psixokorreksion faoliyatning samarali kechishi uchun bir qator shartlarga rioya etish talab qilinadi. Jumladan, xodimning psixologik yordam olishga ixtiyoriy roziligi, mutaxassisga bo'lgan ishonchi va korreksion jarayondagi faol ishtiroki muhim omillar hisoblanadi.

Psixokorreksion guruhlar faoliyati mas'uliyatlilik, o'zaro yaqinlik, qo'llab-quvvatlash, "shu yerda va hozir" tamoyili, maxfiylik hamda mashg'ulotlarda muntazam ishtirok etish kabi prinsiplarga asoslanadi. Ushbu tamoyillar guruh a'zolari o'rtasida ishonch va samarali hamkorlikni ta'minlaydi. Psixokorreksiya jarayonida odatda bir necha strategiyalar qo'llaniladi. Ularga vaziyatni o'zgartirish, vaziyatni yaxshilash maqsadida shaxsning o'zini o'zgartirishi hamda mavjud vaziyatning ijobiy jihatlariga e'tibor qaratish kabi yondashuvlar kiradi. Ushbu strategiyalar shaxsning psixologik moslashuvini kuchaytirish va uning ruhiy salomatligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, ta'lim tizimida jamoadagi psixologik sog'lom muhitni yaratish pedagoglarning samarali faoliyati va ta'lim sifatini ta'minlashning muhim omilidir. O'zaro hurmat, hamkorlik, adolatli boshqaruv va psixologik qo'llab-quvvatlash asosida shakllangan muhit pedagogik jamoaning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Davletshin M.G. Pedagogik psixologiya. – Toshkent, 2020.
2. Karimova V.M. Ijtimoiy psixologiya. – Toshkent, 2019.
3. Shoumarov G'.B. Psixologik xizmat asoslari. – Toshkent, 2018.
4. Kurt Lewin. Jamoa va guruhlar psixologiyasiga oid ilmiy ishlari.
5. Abraham Maslow. Shaxs ehtiyojlari va motivatsiya nazariyasi.
6. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
7. ZOYO.NET